

**ZULFIYA QUROLBOY QIZINING “AYOL” HIKOYASIDA
DERAZA FUNKTSIYASI**

**ФУНКЦИЯ ОКНА В РАССКАЗЕ «ЖЕНЩИНА» ЗУЛЬФИИ
КУРОЛБОЙ КЫЗИ**

**THE FUNCTION OF THE WINDOW IN THE STORY "WOMAN"
BY ZULFIYA KUROLBOY'S DAUGHTER**

**Абдурахмонов Абилжон Абдусаматович,
ф.ф.д.**

Аннотация

Mazkur maqolada nur va soya munosabati deraza vositasida o'zining badiiy talqinini topishi o'ziga xos badiiy hodisa ekanligi, hikoya dinamikasida harakatlantiruvchi vosita sifatida qahramonning psixologiyada kechayotgan tuyg'ular silsilasini bog'lab turish orqali badiiy g'oyani oydinlashtirishi tadqiq etiladi. Deraza psixoanalitik xususiyatlarni yanada urg'ulash maqsadida yozuvchi tomonidan qahramon ichki olami bilan tashqi olam o'rtasidagi muhim vosita sifatida o'zining badiiy talqiniga ega bo'la boshlagani aniqlanadi.

***Kalit so'zlar:** nur, soya, deraza, badiiy funktsiya, qahramon, psixoanalitik, ichki va tashqi olam, portal.*

Аннотация

В статье рассматривается уникальный художественный феномен взаимосвязи света и тени, находящий своё художественное толкование через окно, а также то, как герой, как движущая сила динамики повествования, проясняет художественную идею, связывая череду эмоций, пронизывающих его психологию. Для дальнейшего акцентирования психоаналитических особенностей определяется, что окно стало получать художественную интерпретацию писателя как важное связующее звено между внутренним миром героя и внешним миром.

Ключевые слова: свет, тень, окно, художественная функция, герой, психоаналитическое, внутренний и внешний мир, портал.

Abstract

This article examines the unique artistic phenomenon of the relationship between light and shadow through a window, which, as a driving force in the dynamics of the story, clarifies the artistic idea by connecting the series of emotions that the hero experiences in psychology. In order to further emphasize the psychoanalytic features, the window begins to have its own artistic interpretation by the writer as an important means between the hero's inner world and the outer world.

***Keywords:** light, shadow, window, artistic function, hero, psychoanalytic, inner and outer world, portal.*

Nur va soyaning o'zaro tahsiriga kirishi muayyan vaqt va sharoitda turlicha holatlarda yuz beradi. Bu tahsir, odatda, nurning soya makoniga tirqish, darcha yoki deraza orqali o'tishidan sodir bo'ladi.

Nurning qanchalik kengroq doiradagi tirqishdan o'tishi soyani shunchalar kuchsizlanishiga sabab bo'ladi. Agar tirqish bo'lsa, qisman, darcha bo'lsa deyarli, deraza bo'lsa butunlay xona sathini yorug'lik egallaydi.

Bu tabiiy jarayon asosan rassomchilikda muhim ijodiy g'oyani ifodalashga yo'naltiriladi. Uning darajasiga bog'liq ravishda polotnoga yorqin yoki xira (qoramtir) ranglar qo'llanadi.

So'z sanhati – badiiy adabiyotda ham ijodiy g'oyani ifodalashda nur va soyaning o'zaro tahsiridan psixologik manzarani tasvirlashda keng foydalaniladi. Nurning soya mavjud makonga “kirish yo‘lagi” kichikligi ko‘pincha asar qahramoni taqdiridagi ijobiy yoki salbiy hodisalarga ham ishora qiladi.

Nurning soya makoni – xonaga “o'tish yo'laklari” ichida eng ko'p qo'llanib, eng murakkab badiiy-estetik vazifa yuklanadigani bu – derazadir. Nur va soya

munosabati deraza vositasida o'zining badiiy talqinini topishi o'ziga xos badiiy hodisadir. "Bugungi dunyo adabiyotshunosligida ijodiy g'oyani yuzaga chiqaruvchi nur va soya o'rtasidagi vosita bo'lgan derazaning badiiy-estetik ahamiyati masalalariga qiziqish ortib bormoqda"[1-555].

Derazaning badiiy talqin etilishi adabiyotdagi eng muhim, ramziy va keng tarqalganlaridan. Deraza olamlar: tashqari va ichkari, ichki olam va tashqi olam orasidagi o'ziga xos "portal"dir. "Agar biz derazaning ramziyligi haqida gapiradigan bo'lsak, unda dunyo xalqlarining afsonalarida u yorug'lik, boshpana va ayni paytda tashqi dunyoga ochiqlik tasviri aks ettiriladi. Shuningdek, u nur manbai, tashqi olam haqidagi ma'lumotlarni o'zidan o'tkazuvchi qandaydir "uyning ko'zi" bo'lib kelishi ham mumkin. Deraza tovushga to'siq yoki manba ham bo'ladi." Shu kabi munosabatlar rus adabiyotshunosligida A. Jolkovskiy [2] va Szou Venyao [3] tadqiqotlarida aks etgan. A.Jolkovskiyning "Pasternakning shehriy olamida derazaning o'rni" [2] asarida badiiy matndagi oyna motivi yoki unga bog'liq bo'lgan motivlar majmuasi haqida gapirilib, deraza juda ko'p funktsiyalarni bajarishi mumkinligi keltiriladi.

1. Nurning soya makoniga kirish yo'lagi funktsiyasida nur vositasida ichkari – soya makonidagi qahramonga najot umidini baxsh etuvchi bo'lib xizmat qiladi.

Deraza soya makoniga – bedavo dardda aziyat chekib yotgan asar qahramoni Nazokatga nurni o'tkazishi unga najot umidini beradi.

2. Ichkari bilan tashqarini bog'lovchi "portal" funktsiyasi eng faollaridan hisoblanib, nasriy asarlarda nur va soya munosabatida badiiy g'oyani yuzaga chiqarishda muhim jihat.

Maishiy hayotdagi xizmati - tashqaridagi quyosh nurlarini xonaga o'tkazish va tashqarini ko'rish uchun devor orasiga o'rnatiladigan derazaga yozuvchi ijodiy g'oyasidan kelib chiqib, shunchaki nur o'tkazib beruvchi fizik jarayondanda

kengroq, muayyan badiiy-estetik vazifani ham ifodalash yuklatiladi. Yahni tashqi olam bilan nafaqat uy ichining, balki qahramon ichki olamini ham bog'lovchi vosita sifatida talqin etiladi. Bu jarayon yozuvchining ijodiy niyatini yuzaga chiqarishda qahramonni nur yoki soya bilan munosabatida qanday rakursda joylashtirishi bilan bog'liq sodir bo'ladi.

Qahramon derazaga xonaning ichkarisidan qarashi – nigohi orqali tashqaridagi nurdan najot izlashi tashvish va muammolar iskanjasida qolgan holatining psixologiyasini xarakterlashga xizmat qiladi.

Zulfiya Qurolboy qizining “Ayol” [4] hikoyasida derazaning ikki xil funktsiyada kuzatamiz: nurni xona ichkarisiga kirituvchi hamda qahramonning tashqarini kuzatish vositasi ekanligi.

“Ayol” hikoyasida 11 o'rinda deraza turlicha badiiy-g'oyaviy, falsafiy-estetik funktsiyalarni bajaruvchi vazifasida keladi.

1. Deraza oynasidan to'kilayotgan oppoq nur ayolning yuzida jilva qildi...
2. Ayol o'rnidan turib deraza oldiga keldi.
3. Butun olamni nigohlari bilan qamrab, unga joylab olmoqchidek, ochiq derazadan unsiz osmonga tikilar, hayratomuz manzaradan dong qotardi.
4. Nazokat derazaga tikildi. Uning ko'z oldida o'g'illari paydo bo'ldi.
5. Ha, haqiqatan ham deraza ostidagi karavotda Nazokat uxlab yotardi.
6. Faqat deraza ortidan gaplashishadi, xo'pmi?
7. Birdan uning xayoliga deraza tomondan borsam-chi, degan o'y keldi.
8. Keyin kasalxonani aylanib o'tib, Nazokat yotgan palata derazasi tagiga keldi. Ammo ichkarini ko'rib bo'lmasdi.
9. Deraza oynalari yarmigacha to'sib qo'yilgandi.
10. Tun chekindi. Deraza oynasiga kumushrang yog'du yopirildi.
11. Birdan quyosh ko'zni qamashtiradigan darajada oppoq bo'lib porlab bepoyon osmonni yoritdi, so'ng yurishini sekinlashtirganday bo'ldi va kasalxona

tepasiga kelganida bor shuhlasini derazasi ochiq xonaga tushirdi, shuhla shu lahza karavotda yotgan xushbichim va go'zal ayol yuzida jilva qildi, qovoqlarini qizartirmoqchi bo'ldi, lekin tosh qotgan qovoqlar qilt etmadi, shuhla o'ziga qadrdon qorachiqlarda akslanmoqni istadi, ammo ularni topa olmadi, u faqat ayolning barmoqlarida paydo bo'lib qolgan uzukning olmos ko'zchalaridagina aks eta oldi.

Nur va soya ziddiyatida deraza xona ichiga nurning kirishiga portal vazifasini o'taydi. Nur asarning bosh qahramoni bo'lgan ayol – Nazoqatga hayot taftini yetkazib beruvchi.

Deraza nur bilan bog'lovchi vazifasida: 1-4

derazaning bog'lovchi funktsiyasi chegaralanadi: 5-9.

10-holatida derazaning portal funktsiyasi ishlaydi.

Asarda deraza funktsiyasi: a) nurning soya makoniga kirib kelishiga portal; b) qahramon psixologiyasi ochib beruvchi; s) ikki tarafning bog'lovchi.

“Ayol” hikoyasi syujeti nurning dardi bedavo ayol yotgan xonaga tushishi tasviri bilan boshlanib, deraza nurning portali sifatida badiiy g'oya dinamikasining nuqtalari sifatida maqomga ega bo'lgan. Asar so'nggida deraza oynalarining berkitib qo'yilganligi Nazokatning bedavo kasali tufayli soya tomonga g'arq bo'layotganiga ramziy ishora.

Demak, deraza psixoanalitik xususiyatlarni yanada urg'ulash maqsadida yozuvchi tomonidan qahramon ichki olami bilan tashqi olam o'rtasidagi muhim vosita sifatida o'zining badiiy talqiniga ega bo'la boshlagani aniqlandi.

Adabiyotlar:

1. Abdurakhmonov A.A. The Function of the Window in Prose of Light and Shadow inProse (Look Out of the Window of the Hero) // American journal of social and humanitarian research. Vol. 3, No. 7, 2022. – P. 555

2. Жолковский А. К. Место окна в поэтическом мире Пастернака [Электронный ресурс]. URL: <https://dornsifecms.usc.edu/alexander-zholkovsky/okno>
3. Цзоу Вэньяо. Образ окна и его функции в пространстве романа Б. Пастернака "Доктор Живаго". Грамота, 2017. № 8(74): в 2-х ч. Ч. 1. С. 46-50.
4. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-nasri/zulfiya-qurolboy-qizi-1966/zulfiya-qurolboy-qizi-ayol-hikoya>